

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติ เต็มตามศักยภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ทั้งเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความสนใจหรือความถนัดของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผสมผสานกับความรู้ที่ได้รับ และจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้รอบด้าน ดังนั้นครูจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตาม แนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงการเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่ความสำเร็จ (สุรพล วังสินธุ์, 2543 : 12)

กรมวิชาการ (2544 : 17) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทยว่า จะต้องศึกษาวิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินการเลือกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับนักเรียน แล้วคิดค้นเทคนิคและกลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นำมาใช้จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความรู้ความสามารถด้านเนื้อหา ความสนใจและวัยของนักเรียน ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับการจัดการกระบวนการการเรียนรู้ สามารถเลือกใช้หรือปรับใช้ โดยคำนึงถึงสภาพและลักษณะของนักเรียน เน้นให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยโครงการสามารถช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ตามความสนใจของตนเองซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการคิด ช่วยสร้างความรับผิดชอบ ความเพียรพยายาม ความอดทน และระเบียบวินัยในตนเองที่จะดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้ อันเป็นกระบวนการที่เน้นการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการศึกษา ค้นคว้า รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ส่วนครูจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้การช่วยเหลือแนะนำ

(รงนา จันทร์กอง, 2546 : 4) สอดคล้องกับคำกล่าวของ สมคิด สร้อยน้ำ (2542 : 174) ที่ว่าการสอนแบบโครงการ เป็นกระบวนการสอนวิธีการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะเป็นกิจกรรมการสอนที่มีลักษณะเป็นภาคปฏิบัติ ครูผู้สอนกับนักเรียนจะต้องร่วมกันดำเนินการให้บรรลุตามวิถีทางที่เป็นธรรมชาติ ด้วยการใช้ทรัพยากรตามความเป็นจริงเหมือนดังที่ปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันนักเรียนจะมีโอกาสได้สัมผัสสิ่งต่าง ๆ และลงมือกระทำจริง ๆ ด้วยตัวเอง

จากการสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 100 คนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐานของโรงเรียนมัธยมด่านสำโรงพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ด้านครูผู้สอน พบว่า ครูมักใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเนื้อหาความรู้มากกว่าปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด และไม่มี ความถนัดที่จะสอนให้ผู้เรียนใช้วิธีการในการแสวงหาคำตอบหรือความรู้ด้วยตัวเอง ปัจจัยด้านตัวผู้เรียนซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนจำนวน 100 คน พบว่า ผู้เรียนยังไม่มีความรู้ในเนื้อหาที่เรียน เนื่องจากความรู้เดิมที่มีอยู่นั้น ได้เลือนหายไป เพราะไม่เกิดจากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถนำความรู้เดิมกลับมาใช้ในการแสวงหาความรู้ใหม่ได้อีก จากการสังเกตด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน นักเรียนมักจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้เฉพาะในเนื้อหาวิชา ไม่ได้รับการฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ วิจัย และคิดแก้ปัญหา

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาที่กล่าวมาจะเห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่พบไม่สามารถเอื้ออำนวยให้นักเรียนได้คิดแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากทั้งครู นักเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้ความสนใจด้านความรู้ ความจำ จากเนื้อหาสาระภายในรายวิชาอย่างเดียว สอดคล้องกับ รูปแบบการสอนการคิด ค่านิยม จริยธรรม และทักษะของ โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2533 : 6) ที่กล่าวว่า สาเหตุที่นักเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา มีพัฒนาการด้านการจำมาก แต่ด้านการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และเห็นประโยชน์ของส่วนรวม ยังพัฒนาน้อย มีสาเหตุเนื่องมาจากการสอนของครูเน้นเนื้อหาวิชาเป็นส่วนใหญ่ ไม่เน้นการพัฒนาคน และนำความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์เป็นความรู้ที่นำไปใช้แก้ปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูไม่รู้วิธีที่ดีที่เหมาะสมในการพัฒนานักเรียน จนเป็นสาเหตุทำให้ผู้เรียนคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้ เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ในเนื้อหาสาระรายวิชาภาษาไทย หรือเมื่อเผชิญกับสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์ใกล้เคียงกับเนื้อหาสาระที่เรียน จึงไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับมาคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และไม่มีเทคนิควิธีการในการแก้ปัญหการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนการสอนต้องทำให้เด็กไทยมีคุณภาพชีวิตที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืนจากการเน้นให้จดจำข้อมูลทักษะพื้นฐาน เป็นการพัฒนาระบบการคิดให้ผู้เรียน

เกิดความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทางภาษาไทย และมีทักษะพื้นฐานในการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งผู้เรียนจะต้องได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจ ด้วยตนเองสอดคล้องกับ ผลการวิจัยการสอนแบบโครงงานที่มีต่อความสามารถด้านการคิดของนักเรียนสุเมธดา งามชัด (2548 : 1) ที่พบว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะด้านการคิดดังกล่าว การจัดการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาด้านสติปัญญาของผู้เรียน และยังสามารถทำได้ในขอบเขตที่จำกัด จากสาเหตุหลายประการ เช่น ปัญหาจากตัวครูผู้สอน ที่ส่วนใหญ่จะมีวิธีการสอนโดยการบอก การบรรยายมากกว่าจะเน้นกระบวนการ เป็นลักษณะการส่งผ่านความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนจดจำและทำตามที่ผู้สอนบอก (Passive approach) หรืออาจเป็นปัญหาที่ตัวผู้เรียนที่คิดไม่เป็น ทำไม่เป็นและไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในสถานการณ์จริงได้ ทำให้การจัดการเรียนการสอนยังไม่ถึงเป้าหมายสูงสุดที่ต้องการ คือ การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำให้ปัญหาคุณภาพด้านการคิดยังมีอยู่เรื่อยมา ทิศนา แจมมณี (2544 : 72-73) ดังนั้นในการปฏิรูปการศึกษา จึงควรให้ความสำคัญกับการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการคิด และเป็นที่มาของแนวคิดในการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนให้มีการบูรณาการ เน้นให้ผู้เรียน ได้คิด ได้มีส่วนร่วม มีกิจกรรมปฏิบัติ ถือเป็น การปฏิรูป การเรียนรู้จากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นการเรียนรู้ที่ยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้งที่เรียกว่าเป็นการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั่นเอง

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาภาษาไทยก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนมาโดยตลอด และเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนากระบวนการคิดอย่างเต็มศักยภาพของตน จึงเกิดความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ที่ตอบสนองนโยบายของหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาความคิดของผู้เรียน วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะเลือกใช้ให้เหมาะกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ได้แก่ การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การสอนแบบแก้ปัญหา การสร้างสถานการณ์ เกม การศึกษาด้วยตนเอง การทำโครงงาน ฯลฯ (รุ่งทิพย์ รัตนภานุสร, 2544 : 67) จากวิธีการดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการสอนโดยใช้โครงงานเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ เพราะกิจกรรมโครงงานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ กิจกรรมโครงงานจึงเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านการคิดและด้านอื่น ๆ

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยโครงงานเป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งในหลาย ๆ แบบที่จะช่วยให้นักเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง สามารถพัฒนาทักษะการคิด

ช่วยสร้างความรับผิดชอบ ความเพียรพยายาม ความอดทน และระเบียบวินัยในตนเองที่จะดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ อันเป็นกระบวนการที่เน้น การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการศึกษา ค้นคว้า แก้ปัญหา รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ส่วนครูจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือแนะนำ สอดคล้องกับ ลัดดา ภูเกียรติ (2544: 18-19) กล่าวถึง การสอนแบบโครงงานว่า กิจกรรมโครงงานเป็นกิจกรรมที่นักการศึกษาหลายท่านยอมรับว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนในทุกระดับการศึกษา ควรจะต้องนำไปใช้เป็นการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง โครงงานถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองต่อกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถพัฒนาเด็กยุคใหม่ที่อยู่ในสังคมของแหล่งข่าวสารข้อมูลที่หลากหลายและมากมาย ซึ่งต้องมีความสามารถในการเลือกสรรให้ถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้เป็นอย่างดี สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2547 : 6) ได้กล่าวถึงการสอนแบบโครงงานว่าเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การจัดทำโครงงานนั้นนอกจากจะมีคุณค่าทางการฝึกให้นักเรียนมีความรู้ ความชำนาญ และมีความมั่นใจ ในการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเองแล้ว ยังจะให้คุณค่าในการที่ผู้เรียน รู้จักตอบปัญหาโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไม่เป็นคนที่หลงเชื่อมงายไปไร้เหตุผล ได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ ได้อย่างลึกซึ้งซึ่งกว่าการสอนของครู ผู้เรียนได้แสดงความสามารถของตนเอง ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา เนื่องจากการคิดแก้ปัญหาเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ ซึ่งจะต้องได้รับพัฒนาขึ้น และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2544 ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเลือกการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิด โดยใช้กิจกรรมโครงงาน และเลือกใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพราะวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ แสวงหาข้อมูลมาแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ และดำเนินการต่อเนื่องไปจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง และมีความคิดเห็นต่อการใช้กิจกรรมโครงงานในการเรียนวิชาภาษาไทยในทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรม โครงการงานเพื่อพัฒนาทักษะการคิดในการสอนรายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้กิจกรรม โครงการงานในการสอนรายวิชาภาษาไทย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้เรียนที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 จำนวนผู้เรียน 120 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย คือ การใช้กิจกรรม โครงการงาน และการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

กิจกรรมโครงการงาน หมายถึง กิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาไทยผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการทำกิจกรรม ประกอบด้วยขั้นวางแผน ขั้นดำเนินงาน ขั้นทบทวน และตรวจสอบผลงาน และขั้นนำเสนอผลงาน

ผลการใช้กิจกรรมโครงการงาน หมายถึง คุณภาพของการคิดแก้ปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรมโครงการงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เรียนกำหนด

ทักษะการคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของสมอง ที่เป็นนามธรรม เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องและเป็นขั้นตอน ปรากฏเป็นรูปหรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ ทำให้เกิดจากความรู้สึกสงสัย เกิดปัญหา และพยายามที่จะแก้ไขปัญหานั้น พิจารณา สร้างความคิดรวบยอด กระทั่งส่งผลให้เกิดความสามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

วิชาภาษาไทย หมายถึง รายวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยนำเนื้อหาเฉพาะเรื่อง บทเสภาสามัคคีเสวก ตอนนิสวกรรมาและสามัคคีเสวก บทละคร เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทก กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า คำสอน และคำซ้ำ

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกรู้คิดของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนวิชาภาษาไทย
หลังจากที่ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ จากการจัดทำกิจกรรมโครงงาน วิชาภาษาไทย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยใช้โครงงาน ของนักเรียนระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง
2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย นำผลการใช้กิจกรรมโครงงานไปใช้ใน
การพัฒนาการคิดในเนื้อหาอื่น
3. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนในรายวิชาอื่น ๆ นำกิจกรรมโครงงานไปใช้พัฒนาการคิด
ของผู้เรียนในชั้นเรียนอื่น